

I.A. БУРДЗЯЛЁВА

ПАЭТЫКА СЕНТЫМЕНТАЛІЗМУ Ў ТВОРАХ ЯНА ЧАЧОТА

Аналізуюцца асабенноскі художественнага мiровоспрыятiя і ісследуюцца тыпалагічскіе чэрты сентыменталізма Яна Чачота, звязваючыя яго с заападнеўропейскай літаратурнага трааіацыяй і творчэскім апытам пісателёў-сентыменталістаў Рэчы Паспалітай; адзначаецца абрааценне паэта к фольклорным багатствам.

In the article an attempt is made to analyze the peculiarities of Yan Chachot's artistic perception in which sentimentalism dominates. The paper focuses on the analysis of the writer's typical features that connect him to the west-european literary tradition and artistic experience of the sentimentalists of Rech Paspalıtaya. Special attention is paid as well to the usage of folklore heritage by Yan Chachot.

Творчасць Яна Чачота належыць пераходнаму перыяду развіцця беларускага літаратуры ад мастацкіх сістэм Асветніцтва да рамантызму. Пісьменнік шмат зрабіў для нараджэння рамантычнага кірунку ў літаратурным асяроддзі паэтаў-філаматаў і засвоіў некаторыя яго рысы, але на сваіх ідэна-эстэтычных прыярытэтах заставаўся асветнікам-сентыменталістам. Спрыяла гэтаму асоба паэта, характар яго светаадчування. Сам Чачот у імяніным віншаванні, прысвечаным А. Міцкевічу, адзначае: «*Czułość jest bóstwem mojem*» (Роезуа філатоў 1922, 43). Яго паэзія сапраўды чужыя рацыяналізм, пафаснасць і маштанасць вобразаў. Вялікаму дэструктыўнаму свету паэт супрацьпастаўляе шчырасць, прастату, сардэчнасць, якія лічыць раўназначнымі страчаным аўтэнтчным чалавечым якасцям. Хаця пісьменнік не быў адчуваны ад агульнапалітычных праблем і задач грамадства, у сваіх творах ён не імкнуўся да сур'ёзных гістарычных даследаванняў і абагульненняў, яго перажыванні і эмоцыі заўсёды індывідуалізаваныя, прыватныя, асабістыя.

Паводле поглядаў сентыменталістаў, аднаўленне натуральных дабрачыннасцей скажонага цывілізацыяй чалавека адбываецца праз зварот да прыроды, вёскі, свету гарманічных пачуццяў. У сувязі з гэтым сентымента-

лісцкая традыцыя настойліва прапагандуе ідэю «шчасця ў абмежаванні», якая дапамагае захаваць у нескранутым выглядзе чыстую і цнатлівую душу. Шчасце для Чачота месціцца ў асабістым, прыватным жыцці з ціхімі чалавечымі радасцямі, якія існуюць паралельна бурам і навалніцам вялікага свету. Толькі ў гэтым камерным і адасобленым ад разбуральных грамадскіх працэсаў ладзе жыцця можна захаваць сваю прыродную сутнасць, сваю сістэму натуральных каштоўнасцей. Сціплы ідэал шчасця дзе-небудзь у вясковым зацішкі Чачот акрэсліў у паэтычных радках трэцяга томіка «Piosnki Jasia spiewane dla Zosi»: «*Małańka wioseczka // I ładna żoneczka; // Bym to mógł mieć kiedy, //Nie zoznałbym biedzy*» (цыт. па: Świrko 1989, 206). Ідэал ціхага і спакойнага вясковага жыцця Яна Чачота канцэптэуальна блізка ўзору сапраўднага шчасця ў вядомым вершы славутага папярэдніка, паэта-сентыменталіста XVIII ст. Ф. Карпінскага «Вяртанне з Варшавы на вёску». Польскі даследчык Станіслаў Свірка ў сваёй манаграфіі аб жыцці і творчасці Яна Чачота «Z Micriewiczem pod rękę» заўважыў, што ў творах паэта адбілася светаадчуванне грамадзяніна-землеўласніка (Świrko 1989, 206).

Імкненне да эмацыянальна-асабістага і прыватнага-лакальнага асэнсавання жыцця відаць і ў творы Чачота «Новая Сафіеўка. Верш да Зосі», які палемічна супрацьпастаўлены вядомай паэме «Sofiówka» паэта-класіцыста Асветніцтва С. Трамбацкага. У гэтым творы апяваўся палац і экзатычны парк буйнейшых герояў станіслаўскіх часоў графаў Патоцкіх, усхваляліся веліч роду, іх моц і грамадзянская значнасць. У сентыменталісцкім творы Чачота паўстае «новая Сафіеўка» - маленькі, утульны садок яго каханай Зосі Малейскай у Вільні. Змяншаюцца памеры і маштабы ахопу рэчаіснасці: вялікае і маштабнае пераходзіць у прыватнае і асабістае. Чачота цікавіць не значнасць і ўплывовасць асобы ў грамадскім плане, а ўласны эмацыянальны вопыт. Паэт занатоўвае ў сваім творы асабістыя пачуццёвыя ўспаміны і перажыванні: «*Pamiętasz, jak zbierałem agrest, choć tak kole! // dłoń moją zwyczaję znosić ostre bole*» (цыт. па: Świrko 1989, 206). Прыгадвае і букецік духмяных кветак, паднесены не яму, а Тамашу Зану. Радкі твора афарбаваны лірычным пачуццём і смуткам, бо пісаў гэты твор Чачот у турме: «*A teraz i kwiaty skryła śniegiem zima, // I mnie ciężka rozłąka w tym zamknięciu trzyma*» (цыт. па: Świrko 1989, 206).

Ва ўтульным віленскім садку Зосі Малейскай паэт бачыць праекцыю прыроды і вёскі, якія па сентыменталісцкай традыцыі супрацьстаяць гораду. Антыурбанізм быў агульнай рысай еўрапейскай літаратуры Асветніцтва. Падзеі раманаў А.Р. Лесажа, П.К. Марыво, Рэціфа дэ ла Брэтона, Т.Дж. Смолета адбываюцца ў еўрапейскіх сталіцах - Парыжы, Лондане, Мадрыдзе. Як правіла, галоўны герой, які трапляе ў горад, - учарашні селянін, неспакушанае і цнатлівае дзіця прыроды. Горад трактуецца як месца дэградацыі чалавечай натуры і надзелены комплексам пэўных антыгуманых рэалій і негатыўных семантычных знакаў-вобразаў: тэатр, кавярні, казіно, турма. Знамянальныя ў гэтым плане адчуванні самога Яна Чачота, калі па справах службы ў Масе радзівілаўскай яму давялося наведаць Варшаву, і ў лістах да А. Міцкевіча ён дзяліўся сваімі ўражаннямі ад сталіцы. Варшава ўспрымаецца вачыма хаця і не правінцыяла, але чалавека, далёкага ад пыхі і апломбу шумнай сталіцы. Гэты горад расчараваў Чачота: мітусня, убогія кнігарні, нават пасяджэнне Таварыства прыхільнікаў навук падалося паэту дастаткова млявым і бессэнсоўным. Паказальна, што ў лістах ён таксама звяртае ўвагу сябра на тыя ж самыя знакавыя моманты жыцця горада: кавярні, гульні ў карты, більярд, словам, усё, што напаўняе жыццё «залатой моладзі». «*Усё тут кепска, усё тут будзе не даспадобы чалавеку, які не жыватом, а розумам глядзіць на тое, што дзеецца. Есці, піць, адзявацца, шпацыраваць, сваголіць, не ведаю, ці і ў Парыжы лепей можна. Але жыць свабодна, бачыць і чуць, што пачцівае сэрца можа*

ўрадаваць, не ведаю, дзе больш цяжка. Здаецца, нідзе больш не могуць людзі жыць так, як тут - для жывата і сябе» (Чачот 1989, 254). Такое выказванне сімптаматычнае і характарызуе сентыменталісцка-асветніцкае ўспрыманне Чачотам гарадскога жыцця як штучнага і абсурднага існавання.

Садок Зосі Малеўскай у Вільні, абагрэты святлом інтымных успамінаў, кантрастуе са светам цывілізацыі, ад якой варта ўцякаць да сапраўдных каштоўнасцей прыроды. Ва ўтульным садку, дзе пануе сама прырода, чалавечы дух падымаецца да высокіх пачуццяў і памкненняў:

*Tam huk karet do ziemi duszy nie przybije,
Tam się nie będziesz pytać: czyj wóz? Konie czyje?
Ale wszechmocność Boga z każdej widząc strony,
Do nieba myślą wzlecisz od kwiatu korony,
Szukać początku rzeczy i wiecznej mądrości* (цыт. па: Świrko 1989, 206).

Пачуццё прыроды ёсць адна з асноўных праяў чулага героя. Менавіта сентыменталісты ўпершыню пачалі маляваць прыроду ў сваіх творах, зрабілі яе не проста фонам, на якім разгортваюцца драмы чалавечых душ, а выхвацелькай і актыўным партнёрам перажыванняў і выразнікам эмацыянальнага стану героя. Наватарскімі ў еўрапейскай літаратуры былі пейзажныя малюнкi англійскіх пісьменнікаў-сентыменталістаў Томсана, Грэя, Голдсмита, апісанне велічнай і цнатлівай прыроды швейцарскіх Альпаў у «Новай Элаізе» Ж.-Ж. Русо, глыбокае асэнсаванне прыроды і чалавека ў вядомай пазме Ж. Дэліля «Сады». Сентыменталізм часта звяртаўся да прыродных з'яў або жывых істот як да праяў сапраўднай прыроды, якія адзіныя могуць адэкватна зразумець і перанесці да адресата чалавечыя перажыванні: «Do skowronka» Ф. Карпінскага, «Do księżycy» Ф. Князьніна, «Oraz do skowronka», «Do skowronka» У. Сыракомлі. Ян Чачот шырока карыстаецца арсеналам сентыменталісцкіх вобразаў і прыёмаў. Лірычныя калізіі ў яго творах паралелізму або, наадварот, кантрастны, як у вершы «Мары над берагам Белай», напісаным у ссылцы. Вясна, смуткуе Ян Чачот, абудзіла да жыцця і кахання ўсю прыроду навокал, а ягоныя пачуцці тугі, самоты, кантрастуюць з гэтым святлам жыцця: «*Jedenja, jeden! -jak wyrzucony// Rozbit na scaly bez ludzi...*» (цыт. па: Świrko 1989, 227). Для перадачы і маніфестацыі сваіх пачуццяў, выражэння свайго напружанага эмацыянальнага стану ў вершах «Рыбікі», «Галубок», «Жаўрук», «Верш да вясны» і г. д. ён выбірае тыповыя для чуллівай пазэі з'явы прыроды і жывых істот: птушак, салавак, жаўрукоў, матылькоў, пчолак як тыловых атрыбутаў дэманстрацыі шчырасці і сапраўднасці пачуццяў.

У літаратуры сентыменталізму тэма няшчаснага кахання была вельмі папулярная, бо вымагала перабольшанай, гіпертрафіраванай чулівасці, праводзіла думку аб немагчымасці міжчалавечага паразумення, задавальнення эмацыянальных праблем у свеце самотнасці і адчужанасці. З вялікай мастацкай сілай у еўрапейскай літаратуры гэта тэма ўвасоблена ў «Новай Элаізе» Ж.-Ж. Русо і ў «Пакутах маладога Вертэра» Ё.-В. Гётэ. Ідылічнасць кахання да Зосі Малеўскай у вершах «Песенька на два галасы», «Неяк ля гаю мы з Зосяй лічылі» пераходзіць у лірычных вершах пазнейшага часу ў адчай і тугу па неспраўджаным пачуцці, немагчымасці шчаслівага кахання з-за неспрыяльнасці лёсу і варожасці абставін («Яна далёка», «Вандроўная птушка»). Глыбокімі перажываннямі і эмацыянальнай рэакцыяй на ўласнае становішча вязня, пазбаўленага кахання, волі, надзеі, прасякнуты цыкл трэнаў пад агульнай назвай «Заблуканы», напісаны пазтам у вязніцы. Яго цешыць, што такі няўдзячны лёс быў набыткам многіх. У Трэне V ён узгадвае Ж.-Ж. Русо, якога ў студэнцкія гады лічыў сваім настаўнікам і правадыром: «*Russo, i tyś pytał kamieni, //I ciebie naród twój dręczył; //I gdyś do grobu zamknął się cieni, //Wówczas cię chwatał uwieńczył*» (цыт. па: Świrko 1989, 189).

Шмат твораў Чачота прысвечаны сакральнай тэме філаматаў - сяброўству. Сам ён надаваў велізарнае значэнне гэтаму пачуццю, ідэалізаваў і пафіласофску асэнсоўваў яго ў мастацкіх творах, прысвечаных А. Міцкевічу, і ў лістах да сябра. Паэтызацыя чыстых сяброўскіх адносін, высакародных памкненняў, цнатлівага свету маладосці, куды не паспеў яшчэ ўварвацца разбуральны вихор грамадства, увасоблены ў папулярным сярод філаматаў вершы «Гэта, бадай, залатыя часы», прачытаным у гонар заканчэння тэрміну прэзідэнцтва ў таварыстве філаматаў Тамаша Зана на супольнай маёўцы філаматаў і філарэтаў: «*Dzisiaj dla nas wiek złoty // Błysnął w braterskim gronie, // Gdzie czystym ogniem cnoty // Serce każdego płonie*» (цыт. па: Świrko 1972, 252).

Як адзначае ў сваёй манаграфіі С. Свірка, малако, рытуальны напой філарэтаў, якім запівалі тосты, сам па сабе быў сімвалам прастаты, сціпласці і ўмеранасці, набліжэння да першасных, натуральных асноў быцця. Для Чачота ў гэтым вершы малако ёсць аркадыйскі атрыбут, праява часу, калі чалавек меў «*Serce słodkie jak z miodu, // Dusza jak mleko białe*» (цыт. па: Świrko 1972, 253).

У адрозненне ад класіцызму, сентыменталізм імкнуўся ачалавечыць грамадскія праблемы, прапусціць іх праз асабістыя пачуцці і прыўнесці ўласнае эмацыянальнае асэнсаванне. Афарбаваны эмоцыямі і асабістымі перажываннямі роздум Чачота над драматычным лёсам краіны, неспраўджанымі надзеямі на адраджэнне дзяржавы з'яўляецца асновай верша «Дума над магіламі французцаў». Зарослыя травой французскія магілы пры тракце з Вільні да Наваградка нараджаюць у паэта тужлівыя пачуцці і асацыяцыі. Пачынаецца твор з апісання позняга восеньскага вечара, шэрых дажджавых хмар, на фоне якіх паказаны самотныя, закінутыя магілы французскіх салдат. Гэтыя жалобныя вобразы і настроі сталі зыходным пунктам для эмацыянальнага перажывання гістарычных падзей 1812 г. Французы маглі вызваліць краіну, а замест гэтага знайшлі тут пакутніцкую смерць і ляжаць у парослых зеллем безыменных магілах: «*Ach, jakże się unoszę, Iza mi w oczach stoi. // Nie wstydzę się Izy takiej, o rycerze moi, // Do was się z nie obracam, i was płakać trzeba!*» (*Poezya filomatów* 1922, 14). Галовы герояў нячаюць лаўрамі, але ад суайчыннікаў Чачота на долю французцаў не дасталося падзякі, таму паэт, калі б быў багаты, абсадыў бы магілы вечназялёнымі дрэвамі, а сам прыходзіў бы сюды плакаць над «*над niedolą litewskiej posady*». У творы назіраецца пераемнасць не толькі з заходнееўрапейскай традыцыі паэзіі могілак, але адчуваецца і ўплыў літаратурных традыцый патрыятычнай лірыкі айчынай літаратуры, твораў Ф. Карпінскага, Ф. Князьніна, Ю. Нямцэвіча.

Асветніцтва дало першы штуршок для разгортвання нацыянальных памкненняў, абудзіла цікавасць да гісторыі і гістарычнай спадчыны. Менавіта ў літаратуры гэтай эпохі стаў актуальны міф пра пачцівых продкаў, якія могуць выступаць узорам для пераймання. Погляд пісьменніка-сентыменталіста Яна Чачота скіраваны найперш на маральныя, сардэчныя вартасці гістарычных асоб. У гістарычным цыкле «Успамін пра трох каралеў» увага звяртаецца на такія дабрачынныя праявы, як гуманізм, дапамога ўбогім і хворым, жончына вернасць, гаспадарлівасць. Аналагічны пачуццёва-дыдактычны падыход назіраецца і ў мужчынскіх гістарычных вобразах. Песні-баллады з цыкла «Спевы пра даўніх ліцвінаў да 1434 года» напісаны таксама з адпаведнай мэтай - наблізіць гераічныя справы продкаў да маштабу звычайнага чалавека, даць індывідуальна-эмацыянальнае насычэнне гістарычнаму агульнанацыянальнаму вопыту.

Найбольш яркія мастацкія дасягненні Чачота звязаны з выкарыстаннем багатых традыцый народнай песеннай лірыкі. Шэраг вершаў Чачота з'яўляецца перакладам беларускіх народных песень на польскую мову, або паэт

пазычае з народнай ці засцянкавай песні першыя радкі, а астатнія дапісвае сам. Да фальклорных скарбаў яго скіравала не толькі прыроджаная любаць да народнай песні. Вялікі ўплыў на фарміраванне светапогляду пісьменніка аказаў Ж.-Ж. Русо. Русаісцкая канцэпцыя «звароту да натуры» падштурхнула Чачота збіраць і перакладаць беларускі фальклор і, галоўнае, вызначыла спецыфічную рысу яго сентыменталісцкай паэзіі - фальклорнасць.

Імкненне да натуральнага стану, першатворных законаў жыцця прадвызначыла з'яўленне беларускамоўных твораў Чачота. Вызначальныя ключавыя для сентыменталізму паняцці шчырасці, прастаты, чулінасці ў этычнай сістэме гэтага кірунку былі тоеснымі паняццю вясковасці і сялянскасці. Мова вёскі выклікае ў пісьменнікаў-сентыменталістаў цікавасць і захапленне сваёй натуральнасцю, першароднай прыгажосцю, тым, што, па словах Чачота, «яна яшчэ ў поўнай чысціні». Паэт заклікае вывучаць мову народа, збірае крывіцкія ідыёмы, прыказкі і прымаўкі. Мова будзе вабіць сваёй шчырасцю і натуральнасцю Я. Баршчэўскага і У. Сыракомлю, а ў В. Дуніна-Марцінкевіча перальцеца ў паўнаватасную беларускамоўную творчую плынь. Ад цікавасці і выкарыстання ў творах фальклорных здабыткаў да беларускамоўнай творчасці - такая агульная тэндэнцыя літаратуры XIX ст. У.І. Мархель адзначае, што «менавіта шлях набліжэння беларускай літаратуры да селяніна (а затым праз яго да ўсяго народа) стаў шляхам яе вяртання да беларускай мовы» (Мархель 1997, 25). Такім чынам, сентыменталісцкі светапогляд прадвызначыў зварот Чачота да мовы селяніна як да найбольш натуральнай і першапачатковай, а сентыменталізм як мастацкі стыль самой сваёй ідэалогіяй аблегчыў і паспрыяў пераходу польскамоўных пісьменнікаў XIX ст., у якіх паступова расло пачуццё сваёй нацыянальнай адметнасці, да стварэння твораў на беларускай мове.

Для Чачота беларускамоўная творчасць, збіранне і публікацыя народнай паэзіі ў фальклорных зборніках «Сялянскія песні» (1837-1846) павінны былі здзяйсняць вялікую і важную асветніцкую місію: выпраўленне норавы, аднаўленне страчаных аўтэнтчных міжчалавечых стасункаў. Паэт разважае прагматычна аб прызначэнні сваіх твораў. «Ці не перанесліся б яны як-небудзь да вёсак? Ці не дайшлі б да сэрцаў дабрачынных паноў і ці не звярнулі б больш чулую ўвагу на сялян, а разам з тым ці не прычыніліся б да паляпшэння норавы гэтых працавітых суайчыннікаў?» - піша ён у прадмовах да сваіх фальклорных выданняў (Чачот 1989, 177). Чачот спадзяецца сваімі песнямі «павялічыць тую ўзаемную прыхільнасць пана і селяніна, ад якой так многа залежыць» (Чачот 1989, 172).

Разам з тым сентыменталізм часам не знаходзіў у сапраўднасці чысціні пачуццяў, сардэчнасці і чуласці і імкнуўся выхаваць гэтыя пачуцці ў чытача. Цёмная і забітая веска далёкая ад ідэалу, ад тага, якой яна павінна быць у марах, значыць, трэба вучыць мужыка, выходзіць яго, набліжаць да ідэалу. Таму з вялікай замілаванасцю гаворыць Ян Чачот пра добрага, працавітага, слушнага мужыка ў вершы «Як то добра, калі мужык...». З другога боку, Чачот тут жа дае прыклад узорнага пана. У гэтай постаці выступав вядомы асветнік граф І. Храптовіч, чый маёнтак паўстае ўзорам ідэальных грамадскіх адносін паміж сялянамі і гаспадаром.

У беларускамоўнай паэзіі Чачота суседнічаюць дыдактызм і лірычнасць, маралізатарства і чулінасць. Аўтар не ўтойвае таго, што яго творы маюць практычныя мэты - навучыць, што нельга ленавацца, піць гарэлку, нельга ссякаць прысады, нельга закопваць грошы ў зямлю і г. д. Але дыдактычная ідэя заўсёды будзе ўвасоблена ў мяккую і эмацыянальную народна-песенную форму. Са скарбонкі народна-паэтычных сродкаў Чачот бярэ эмацыянальныя звароты, памяншальна-ласкавыя формы слоў, песненную кампазіцыю і стварае чулівы настрой лагоднасці і добразычлівасці: «А мая ж птушачка, // А мая зоранька, // А мая ж ты дзеванька...» (Чачот 1989, 45).

Светапоглядныя асновы Асветніцтва сфарміравалі грамадска-палітычны ідэал Чачота, як і многіх іншых пісьменнікаў той пары. Ян Чачот, У. Сыракомля, В. Дунін-Марцінкевіч мараць пра паступовую гарманізацыю жыцця шляхам выхавання сардэчных пачуццяў, дабрыві і спагады да сацыяльна прыніжаных, пашырэнне асветы. Яны хацелі б дасягнуць сардэчнага, мірнага саюзу адукаванага, сардэчнага пана і паслухмянага, шчырага, працавітага мужыка. На адносіны паміж панамі і сялянамі праецываліся ідылічныя патрыярхальныя адносіны бацькі - дзеці. Першы крок да ўсеагульнай згоды і гармоніі павінна зрабіць адукаванае саслоўе. Паэт просіць ад імя селяніна: «*Паночки, наши цветочки, // Вучыце нас, свае дзетачкі...*» (Чачот 1989, 47). Як адзначаюць даследчыкі, думка аб тым, што «дзеля нацыянальнага вызвалення трэба яднаць усе сілы нацыі», была шырока распаўсюджана ў грамадстве (Мальдзіс 1966, 54), аднак класавы салідарызм Чачота найперш будуюцца на гуманістычным ідэале, усведамленні натуральнай роўнасці людзей перад абліччам Бога і прыроды. У трэцім томіку «Вясковых песень з-пад Дзвіны» ёсць верш-прысвячэнне «Любімым мужычкам з-пад Нёмана і Дзвіны», дзе тлумачыцца роўнасць саслоўяў тым, «*że nam Bóg jedneź uczucia daje, // żeśmy wspólnej matki dzieci*» (цыт. па: Świrko 1989, 247). Клопат пра сацыяльна прыніжаных, чые правы парушаны і зняважаны, гучыць у вершах Чачота «Дабрачынным панам і іх аканомам, якія клапоцяцца пра добры быт сялян», «Леў Сапега, віленскі ваявода, гетман літоўскі», «Сярмяга», «Мамка». Чачот заклікае ў гэтых вершах звярнуць увагу на саслоўе, якое з'яўляецца асновай усеагульнага шчасця і тым не менш найбольш пакрыўджана і занябана.

Згодна з філасофскімі палажэннямі сентыменталізму, у аснове чалавечай спагады, жадання рабіць дабро, ляжыць геданістычны ідэал, адпаведна якому рабіць дабро - не проста норма, а найвышэйшая асалода, і чалавек інстынктыўна ідзе па гэтым шляху. У вершы «Прысвячэнне панічам і паненкам», змешчаным у томіку «Вясковых песень» за 1845 г., Чачот заклікае чытачоў не проста звярнуць увагу на народную песню, але і рэалізаваць натуральны ідэал шчасця:

*Śród uczonych spiewków dworskich
Ich też postuchajcie;
A o szczęście naszych włościan
Z młody przemyślajcie.
Obaczycie, jaka radość
Wszystkich nas ożywi;
śród szczęśliwych stokroć więcej
Bóg nas uszczęśliwi* (цыт. па: Świrko 1989, 261).

Творчая адметнасць пісьменніка вызначана русаісцкім светапоглядам, этычнымі і эстэтычнымі прыярытэтамі сентыменталізму. Яго паэзія працягвае заходнеўрапейскую літаратурную традыцыю сентыменталізму і з'яўляецца пераемніцай мастацкага досведу пісьменнікаў-сентыменталістаў Рэчы Паспалітай. Разам з тым творчасць Яна Чачота - прыклад выкарыстання здабыткаў беларускай народнай паэзіі. Сваёй ідэйна-эстэтычнай сістэмай сентыменталізм паспрыяў звароту Яна Чачота да беларускай мовы і абумовіў адметны нацыянальны характар яго паэзіі.

ЛІТАРАТУРА

- Мальдзіс А.І. Творчае пабрацімства. Беларуска-польскія літаратурныя ўзаемасувязі ў XIXст. Мн., 1966.
Мархель У.І. Прысутнасць былога: Нарысы, артыкулы, эсэ. Мн., 1997.
Чачот Ян. Наваградскі замак: Творы. Мн., 1989.
Poezya filomatów / Wydat J. Czubek: W 21. Krakow, 1922. Т. 1.
Świrko S. Z kręgu filomackiego preromantyzmu. Warszawa, 1972.
Świrko S. Z Mickiewiczem pod rękę czyli życie i twórczość Jana Czeczota. Warszawa, 1989.

Паступіў у рэдакцыю 07.02.07.

Ірына Аляксееўна Бурдзялёва - кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры гісторыі беларускай літаратуры.